

DESPRÉS DE L'HOLOCAUST SOBREVIURE A LA SUPERVIVÈNCIA

La vida d'Aharon Appelfeld és representativa de la de molts centenars de milers de jueus d'Europa que, de nins, van patir el terror nazi en la pròpia pell i en la d'aquells que eren com ells o que estimaven.

Appelfeld va néixer l'any 1932 a Czernowitz (una localitat romanesa que avui és part d'Ucraïna), en una família assimilada de llengua alemanya. Després de l'esclat de la II Guerra Mundial, el petit Aharon va ser enviat al gueto de la ciutat i, més tard, deportat a un camp de concentració amb el seu pare. (La mare havia estat assassinada just després de la invasió: "No la vaig veure morir", escriu l'autor a les seves memòries, "però vaig sentir el seu únic crit".) El 1942 Appelfeld va escapar-se del camp on havia estat conduït després d'una llarga marxa i va restar fugitiu fins que el 1945 l'Exèrcit Roig va recollir-lo. Aquell mateix any va anar a parar a un camp de trànsit situat a Itàlia, des d'on va poder fugir el 1946 cap a Palestina, on es va establir i va aprendre l'hebreu, idioma en què ha escrit tota la seva obra: una de les més importants, segons els experts, de la literatura israeliana contemporània.

A diferència d'altres escriptors que van sobreviure a l'Holocaust, posem un Levi o un Kertész, la literatura d'Appelfeld no és un testimoni de la seva estada al gueto o als camps d'extermini ni tampoc de la persecució soferta a mans dels nazis. En la novel·la que avui ens ocupa, titulada *En Bartfuss, l'Immortal*, publicada per primer cop l'any 1988, l'experiència de l'Holocaust només hi és referida de forma tangencial, el·líptica. Com si el que interessàs a Appelfeld no fos expressar la tragèdia sinó les seves ombres i conseqüències. Que, tanmateix, són també una tragèdia, perquè, tal com va escriure el pensador Jean Améry –supervivent d'Auschwitz–, "qualsevol persona que hagi estat torturada no se sentirà mai més al món com a casa".

Sigui com sigui, *En Bartfuss, l'Immortal* és més que una obra sobre el trauma de l'horror, sobre la impossible digestió –intel·lectual, anímica, moral– d'un esdeveniment aberrant i incompreensible, sobre l'esforç que cal per aprendre a conviure amb el fet d'haver sobreviscut a "un crim tan colossal –són paraules escrites per Appelfeld en un article aparegut fa cinc anys al *New York Times*– que només pot ser comès si mobilitzes la fosca més fosca de l'ànima". Tot això, entenguem-nos, hi apareix, en la novel·la. Però no n'és, ni de lluny, la part més substancial. Ni tampoc la més torbadora.

A grans trets, *En Bartfuss, l'Immortal* és el relat quotidià –escrit en una prosa àgil que té l'estilització d'un malson– de la vida d'un home, el personatge del títol, que, com l'autor, va sobreviure a l'Holocaust, va passar una temporada a Itàlia i va emigrar a Palestina. Ambientada en l'Israel dels 70, la novel·la sobretot retrata la trista vida d'en Bartfuss, la terrible relació que manté amb la seva esposa –la qual el detesta tant que predisposa les dues filles contra ell– i el tracte ple de reticències i malentesos que té amb els seus veïns i coneguts.

Amargat per un present gens satisfactori, l'únic consol d'en Bartfuss és el record dels "anys bonics que van seguir l'alliberament: la màgica Itàlia abans de la Rosa, abans de les filles". Dit així, la novel·la pot semblar el típic relat sobre la descomposició d'una

família i sobre els aspectes més deplorables d'un espai social podrit per les disputes i la zitzània. I, fins a un cert punt, ho és. El que marca la diferència amb les altres novel·les d'aquesta temàtica és que els protagonistes de la d'Appelfeld van viure l'Holocaust. I això, és clar, ho canvia tot. O hauria de canviar-ho. Ho diu, amb estupor i escàndol, el propi Bartfuss: "Nosaltres, els supervivents de l'Holocaust, ¿què hem fet? No ens ha pas transformat aquesta experiència enorme".

En aquest parell de frases hi ha, condensats, el sentit i el dilema essencials de la novel·la. Aquests: ¿com s'entén i com es pot suportar el fet de seguir tenint els pitjors defectes dels humans –el rancor, l'egoisme, la mesquinesa...– havent estat víctima un mateix de l'esdeveniment més injust i més cruel de la història? He llegit força novel·les literàriament millors que *En Bartfuss, l'Immortal*. No crec haver-ne llegida cap, però, que demostrï tanta gosadia ètica. Ni que resulti tan inquietant.

Pere Antoni Pons
(publicat al *Diari Balears*)